

Raadsvoorstel

Jaargang : 2026

Registratienummer : 3778966

Datum : Juli 2026

Onderwerp : Rekenkamerrapport “Grip op geld en gebouwen. Een quick scan naar onderwijshuisvesting in Alphen aan den Rijn” mei 2026

Voorstel:

- 1 De conclusies en aanbevelingen gericht aan de raad, die staan in het rapport “Grip op geld en gebouwen. Een quick scan naar onderwijshuisvesting in Alphen aan den Rijn” op pagina 8, over te nemen en het college de opdracht te geven om:
 - Minimaal een keer per jaar in het voorjaar een samenhangende voortgangsrapportage over alle IHP-projecten te delen, inclusief een prognose voor de uitvoering van toekomstige projecten en de gevolgen van eventuele vertragingen voor het totale programma.
 - In raadsvoorstellen voor aanvullende financiering verschillende scenario’s te schetsen, inclusief wat er gebeurt als aanvullende middelen niet beschikbaar worden gesteld.
 - Een moment te organiseren waarin raad en college kunnen spreken over de visie op onderwijshuisvesting en de ontwikkeling van het nieuwe, beleidsrijke IHP. Naast wettelijke taken ten aanzien van onderwijshuisvesting, moeten in het nieuwe, beleidsrijke IHP thema’s worden meegenomen zoals duurzaamheid, inclusiviteit, toegankelijkheid en integraliteit (onder meer met kinderopvang). Dit vraagt om een meer integrale beleidsbenadering en bredere bestuurlijke afwegingen, waarbij ook de gemeenteraad wil worden betrokken.

Daarbij expliciet de lessen uit de uitvoering van het huidige IHP mee te nemen en met de raad te bespreken wat toekomstige ontwikkelingen zoals demografische veranderingen, duurzaamheidsopgaven en nieuwe onderwijsconcepten vragen aan visievorming, planvorming en organisatie.

Afspraken te maken met de raad over de informatievoorziening en sturing tijdens de uitvoering van het nieuwe IHP, om effectief te kunnen sturen op realisatie van de bredere beleidsdoelen.

- 2 Het college van burgemeester en wethouders de opdracht te geven om de raad en de Rekenkamer uiterlijk in het derde kwartaal 2027 te informeren over de uitvoering van de aanbevelingen van de Rekenkamer Alphen aan den Rijn voor het college, die staan in het rapport onderwijshuisvesting op pagina 7 en verder:
 - Zet een programmatische aanpak op voor de uitvoering van het IHP en versterk de interne aansturing;
 - Verbeter de financiële vertaling van leerlingenprognoses;
 - Breng de raad tijdig in positie om zijn budgetrecht uit te oefenen.

Kerngegevens

Publiekssamenvatting

De rekenkamer van de gemeente Alphen aan den Rijn heeft in juli 2026 aan de griffier het rapport naar onderwijshuisvesting in Alphen aan den Rijn aangeboden. Op grond van de gemaakte werkafspraken met de rekenkamer leidt de griffier rapporten van de rekenkamer door naar de gemeenteraad, voorzien van een raadsvoorstel.

Gemeenten en schoolbesturen werken samen op het gebied van onderwijshuisvesting. In Alphen aan den Rijn is begin 2019 het Integraal Huisvestingsplan (IHP) voor het primair en speciaal onderwijs vastgesteld waarbij is afgesproken dat het IHP iedere vier jaar wordt herijkt. De gemeenteraad heeft in maart 2024 het IHP 2019 geactualiseerd en vastgesteld. Bij die actualisatie bleek dat aanvullende middelen nodig waren om aan de wettelijke zorgplicht te voldoen. Met het uitgevoerde onderzoek heeft de Rekenkamer gekeken naar het huidige IHP om met name inzicht te krijgen in en grip op de inzet van de middelen. Het onderzoek richt zich op het vigerende IHP (2019) en de actualisatie daarvan (2024).

De Rekenkamer heeft besloten om het onderzoek uit te voeren in de vorm van een quick scan, met de focus op maatregelen die door de gemeente zijn te beïnvloeden, zodat de gemeenteraad en het college de conclusies en aanbevelingen kunnen betrekken bij de opstelling van het nieuwe, beleidsrijke IHP dat in het eerste kwartaal van 2026 wordt verwacht. De centrale onderzoeksvraag luidde als volgt: Welke lessen zijn te trekken uit de belangrijkste oorzaken voor de significante verhoging van de middelen voor onderwijshuisvesting, te weten de vertragingen in de bouw en de verschillen in leerlingenprognoses?

Op grond van het rapport van bevindingen komt de Rekenkamer tot een aantal conclusies. Zo is de significante verhoging van de middelen voor onderwijshuisvesting in Alphen aan den Rijn het resultaat van een combinatie van factoren. Uit de vertragingen in de bouw blijkt dat de gemeente, net als veel andere gemeenten, te maken heeft met externe omstandigheden zoals de explosieve stijging van bouwkosten en bezwaarprocedures die moeilijk te beïnvloeden zijn. Tegelijkertijd had het omgaan met deze externe factoren slagvaardiger gekund als interne aspecten zoals projectmanagement, kennis van

aanbestedingsmethodes en afspraken met schoolbesturen over informatievoorziening beter op orde waren geweest. Uit de verschillen in leerlingenprognoses blijkt dat het regelmatig bijstellen van prognoses weliswaar helpt, maar dat de financiële vertaling naar begroting en uitvoering ontbreekt.

De Rekenkamer doet vervolgens aanbevelingen aan zowel raad als college met als doel om meer grip te krijgen op de onderwijshuisvesting en het (nieuwe) IHP. Een van de aanbevelingen is bijvoorbeeld: zet een programmatische aanpak op voor de uitvoering van het IHP en versterk de interne aansturing. Het IHP is een grote opgave waarin meerdere projecten samenkomen en financiële wijzigingen in één project invloed kunnen hebben op andere projecten. Zet daarom een uitvoeringsprogramma op met een programmamanager die de samenhang tussen projecten bewaakt, de voortgang monitort en leert van de uitvoering van het IHP.

Inleiding

Gemeenten en schoolbesturen werken samen op het gebied van onderwijshuisvesting. In Alphen aan den Rijn is begin 2019 het Integraal Huisvestingsplan (IHP) voor het primair en speciaal onderwijs vastgesteld waarbij is afgesproken dat het IHP iedere vier jaar wordt herijkt. De gemeenteraad heeft in maart 2024 het IHP 2019 geactualiseerd en vastgesteld. Bij die actualisatie bleek dat aanvullende middelen nodig waren om aan de wettelijke zorgplicht te voldoen. Met het uitgevoerde onderzoek heeft de Rekenkamer gekeken naar het huidige IHP om met name inzicht te krijgen in en grip op de inzet van de middelen. Het onderzoek richt zich op het vigerende IHP (2019) en de actualisatie daarvan (2024). Met dit onderzoek heeft de Rekenkamer gekeken naar het huidige IHP om met name inzicht te krijgen in en grip op de inzet van de middelen. Het onderzoek richt zich op het vigerende IHP (2019) en de actualisatie daarvan (2024).

Het onderzoek is uitgevoerd door een studie van de relevante documenten, interviews met betrokkenen vanuit het college, de ambtelijke organisatie en een vertegenwoordiging vanuit de gemeenteraad. Om te illustreren hoe de projecten in de praktijk verlopen en welke factoren bepalend zijn voor vertragingen, zijn twee bouwprojecten als casus gekozen: De Weerklank (tegenwoordig: De Taaltuin) en de Brede School Benthuisen. Het onderzoek is uitgevoerd door onderzoeksbureau TwynstraGudde.

Met het wetsvoorstel Wet planmatige en doelmatige aanpak onderwijshuisvesting worden gemeenten vanaf 2026 verplicht een beleidsrijk IHP te maken. In het geactualiseerde IHP van 2024 is aangegeven dat wordt gestart met de ontwikkeling van een nieuw en beleidsrijk IHP met een vernieuwde visie op onderwijshuisvesting. Dat nieuwe beleidsrijke IHP moet begin 2026 gereed zijn. De Rekenkamer heeft daarom besloten om het onderzoek uit te voeren in de vorm van een quick scan, met de focus op maatregelen die door de gemeente zijn te beïnvloeden, zodat de gemeenteraad en het college de conclusies en aanbevelingen kunnen betrekken bij de opstelling van het nieuwe, beleidsrijke IHP in 2026 wordt verwacht.

Conclusie

Het onderzoek leidt tot de volgende conclusies:

- **Vertragingen in de bouw**

Externe factoren zoals bezwaarprocedures, stijgende bouwkosten en landelijke regelgeving waren grotendeels bepalend voor de vertragingen. Alphen aan den Rijn is hierin niet uitzonderlijk. Echter, de interne omstandigheden waren niet op niveau om risico's rondom vertraging structureel te beperken. De gemeente heeft in losse projecten weliswaar beheersmaatregelen getroffen, maar deze waren vooral gericht op het beperken van de gevolgen: meer middelen beschikbaar stellen of vertraging accepteren. Op interne aspecten valt nog veel winst te behalen. Projectmanagement, kennis van aanbestedingsmethodes en structurele rapportage kunnen aanzienlijk worden verbeterd. De verhoging van de middelen was grotendeels onvermijdelijk en onuitstelbaar, maar niet altijd volledig onvoorzien.

- **Leerlingenprognoses**

Er zijn stappen gezet om meer grip te krijgen op leerlingenprognoses. Deze worden inmiddels jaarlijks opgesteld, wat inspeelt op de recente dynamiek in leerlingenprognoses. In enkele gevallen hebben deze prognoses ook effect gehad op projectniveau. Jaarlijkse prognoses leiden echter niet tot aanpassingen op het niveau van het IHP, dus op het niveau van beleid en uitvoering. Aanpassingen vinden pas plaats bij een integrale actualisatie van het IHP. Daarmee ontbreekt ook een financiële vertaling naar het IHP op programmaniveau en een effect op de jaarlijkse gemeentebegroting.

- **Grip en de rol van de raad**

De raad wordt momenteel onvoldoende in positie gebracht om effectief te controleren en bij te sturen op de uitvoering van het IHP. Door het ontbreken van een vast moment waarop de raad wordt bijgepraat over de voortgang van projecten, is de raad beperkt op de hoogte van algemene ontwikkelingen en specifieke projecten, totdat er dwingende reden is om de raad om extra middelen te verzoeken. Het belangrijkste probleem is dat het totaalbeeld ontbreekt: bij individuele besluiten over aanvullende financiering wordt niet in beeld gebracht wat de consequenties zijn voor de uitvoering van de rest van de uitvoering van het IHP.

Vertragingen worden veelal pas bekend wanneer er aanvullende financiering nodig is, waardoor de raad geconfronteerd wordt met problemen op het moment dat bijsturen al te laat is. Het college stelt soms budget beschikbaar vooruitlopend op formele besluitvorming door de raad, waardoor het budgetrecht wordt geschonden.

In de bestuurlijke reactie van 20 januari 2026 geeft het college aan alle aanbevelingen te onderschrijven. Ten aanzien van de derde aanbeveling, die beoogt om de raad beter in positie te brengen om hun budgetrecht uit te oefenen, wijst het college op de aanwezigheid van externe, niet beïnvloedbare factoren. De Rekenkamer benadrukt dat ook deze externe factoren (deels) wel te managen zijn. Ze zijn (deels) te vermijden door wijzigingen in de bouwplannen door te voeren (goedkopere materialen, schrappen voorzieningen) en door te

schuiven in nog te starten plannen. Het zijn juist de daarmee samenhangende planmatige en financiële consequenties, waar de gemeenteraad een besluitvormende positie in zou moeten hebben. Dat gaat verder dan de mogelijkheid tot het stellen van kritische vragen aldus de Rekenkamer. De volledige reactie van het college is als bijlage aan het rapport toegevoegd.

Daarnaast neemt de raad, de aan de raad gerichte aanbevelingen over middels dit besluit en geeft het college opdracht deze op te pakken.

Beoogd maatschappelijk resultaat

De uitkomsten van de onderzoeken van de Rekenkamer ondersteunen de raad bij het uitvoeren van zijn controlerende taak, waarbij het accent ligt op het mogelijk lerend effect dat van de uitgebrachte onderzoeken kan uitgaan. De Rekenkamer trekt op grond van het verrichte onderzoek conclusies en verstrekt vervolgens aanbevelingen aan de raad voor de toekomst.

Kader

- Artikel 81a Gemeentewet. over de rekenkamer
- Hoofdstuk Xla. – artikel 182 t/m 185a Gemeentewet. over de bevoegdheid van de rekenkamer

Financiële consequenties

De financiële consequenties zijn afhankelijk van de wijze waarop het college invulling gaat geven aan de aanbevelingen.

Bijlagen:

- Aanbiedingsbrief Aanbieding rapport “Grip op geld en gebouwen: Een quick scan naar onderwijshuisvesting in Alphen aan den Rijn” d.d. 10 april 2026
- “Grip op geld en gebouwen. Een quick scan naar onderwijshuisvesting in Alphen aan den Rijn” mei 2026

De griffier,

Drs. J.A.M. Timmerman

Jaargang	: 2026
Registratienummer	: 3778766
Onderwerp	: Rekenkamerrapport "Grip op geld en gebouwen. Een quick scan naar onderwijshuisvesting in Alphen aan den Rijn" mei 2026

De raad van de gemeente Alphen aan den Rijn,

besluit:

- 1 De conclusies en aanbevelingen gericht aan de raad, die staan in het rapport "Grip op geld en gebouwen. Een quick scan naar onderwijshuisvesting in Alphen aan den Rijn" op pagina 8, over te nemen en het college de opdracht te geven om:
 - Minimaal een keer per jaar in het voorjaar een samenhangende voortgangsrapportage over alle IHP-projecten te delen, inclusief een prognose voor de uitvoering van toekomstige projecten en de gevolgen van eventuele vertragingen voor het totale programma.
 - In raadsvoorstellen voor aanvullende financiering verschillende scenario's te schetsen, inclusief wat er gebeurt als aanvullende middelen niet beschikbaar worden gesteld.
 - Een moment te organiseren waarin raad en college kunnen spreken over de visie op onderwijshuisvesting en de ontwikkeling van het nieuwe, beleidsrijke IHP. Naast wettelijke taken ten aanzien van onderwijshuisvesting, moeten in het nieuwe, beleidsrijke IHP thema's worden meegenomen zoals duurzaamheid, inclusiviteit, toegankelijkheid en integraliteit (onder meer met kinderopvang). Dit vraagt om een meer integrale beleidsbenadering en bredere bestuurlijke afwegingen, waarbij ook de gemeenteraad wil worden betrokken.

Daarbij expliciet de lessen uit de uitvoering van het huidige IHP mee te nemen en met de raad te bespreken wat toekomstige ontwikkelingen zoals demografische veranderingen, duurzaamheidsopgaven en nieuwe onderwijsconcepten vragen aan visievorming, planvorming en organisatie.

Afspraken te maken met de raad over de informatievoorziening en sturing tijdens de uitvoering van het nieuwe IHP, om effectief te kunnen sturen op realisatie van de bredere beleidsdoelen.
- 2 Het college van burgemeester en wethouders de opdracht te geven om de raad en de Rekenkamer uiterlijk in het derde kwartaal 2027 te informeren over de uitvoering van de aanbevelingen van de Rekenkamer Alphen aan den Rijn voor het college, die staan in het rapport onderwijshuisvesting op pagina 7 en verder:

- Zet een programmatische aanpak op voor de uitvoering van het IHP en versterk de interne aansturing;
- Verbeter de financiële vertaling van leerlingenprognoses;
- Breng de raad tijdig in positie om zijn budgetrecht uit te oefenen.

Gewaarmerkte bijlage(n):

- Rekenkamerrapport "Grip op geld en gebouwen. Een quick scan naar onderwijshuisvesting in Alphen aan den Rijn" mei 2026

Vastgesteld in de openbare vergadering van 24 september 2026.

De raad van Alphen aan den Rijn,

de voorzitter,

de griffier,

mr. F.D. (Erik) Heijningen, v drs. J.A.M. Timmerman